

> Retouradres Postbus 16169 2500 BD Den Haag

Betrokken bestuurders project Vierwaarden
T.a.v. Bart van Bussel, projectmanager Vierwaarden

Rijksvastgoedbedrijf
Atelier Rijksbouwmeester

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 16169
2500 BD Den Haag
www.rijksvastgoedbedrijf.nl

Contactpersoon
Elsa Voorluijs
T. 06-48808161
E. elsa@elsavoorsluijs.nl

Onderwerp Vierwaarden
Datum 15 december 2021

Ons documentnummer
4688702

Geachte bij Vierwaarden betrokken bestuurders,

12 oktober bezochten wij met u het gebied van Vierwaarden, uw gezamenlijke initiatief aan beide oevers van de Maas tussen Venlo en Lottum. U heeft zich verenigd om met elkaar gebiedsgericht aan de slag te gaan en in samenhang kansen te verzilveren en uitdagingen aan te pakken. Wij kijken terug op een interessante en inspirerende middag en spreken bij deze onze waardering uit voor de integraliteit en vernieuwing die u ambieert. We zijn aangenaam verrast door de energie die voor Vierwaarden aanwezig is. Wij juichen uw gezamenlijke aanpak, over de grenzen heen van gemeenten en oevers, van harte toe.

Graag doen we het aanbod bij Vierwaarden betrokken te blijven in de komende fases, om met onze kennis en kunde bij te dragen aan een mooi resultaat. Vooruitlopend daarop willen we u het volgende meegeven.

Kansen voor en door een samenhangende aanpak

In Vierwaarden ligt de kans om, zoals u zelf zegt: met 1 plan het in 1 keer goed te doen in de waarden van Venlo-Velden, Lomm, Hertogbroek, Grubbenvorst en Lottum. Een mooi voorbeeld, om op zijn minst te evenaren, is wat dat betreft het project Ooijen-Wanssum. Tijdens ons veldbezoek van 12 oktober nam u ons mee langs de opgaven die u met elkaar op beide oevers van Vierwaarden wilt realiseren, voor duurzame hoogwaterveiligheid als onderdeel van een waardevol (terrassen)landschap, voor vitale dorpen en een aantrekkelijk vestigingsklimaat en voor natuur, belevingswaarden en biodiversiteit. In Vierwaarden kunnen de afwegingsprincipes uit de NOVI voor een geïntegreerde aanpak in de regio worden gerealiseerd¹, in een sterke verbinding tussen Rijk en regio. U denkt buiten de hokjes van de afzonderlijke uiterwaarden en doelstellingen. Wij willen u aanmoedigen door te gaan op deze ingeslagen weg. Alleen samenhang en integraliteit in het resultaat, van het geheel aan maatregelen en doelstellingen, aan beide oevers van Vierwaarden doet recht aan robuuste en toekomstvaste keuzes.

---

¹Deze zijn: combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies, kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal en afwentelen wordt voorkomen.

De toekomst begint nu, zeggen wij in onze nieuwe werkagenda. Het College van Rijksadviseurs wil ver vooruitkijken, omdat dat mogelijk maakt te achterhalen wat we in het 'nu' moeten doen, én wat we moeten laten. We denken dat het niet alleen belangrijk is de verandering te ontwerpen, maar ook de voorwaarden daartoe. In uw initiatief Vierwaarden zien wij veel kansen voor het tot stand brengen van een geslaagde transitie: een verandering met de juiste schaal en maat, die versterkt wat er nu al is, toekomstvast is en die niet alleen oplost, maar ook toevoegt. Dit gaat niet vanzelf, de opgave is uitdagend, de voorwaarden voor de verandering zijn belangrijk.

Ter overweging

Wat betreft de voorwaarden voor verandering stellen wij vanuit het perspectief van uw initiatief het volgende vast:

- We hebben de ruimte voor water in het riviersysteem van de Maas hard nodig. Het hoogwater van deze zomer laat niets aan duidelijkheid te wensen over. We kunnen ons geen hypotheek op de toekomst permitteren.
- De morfologie van de Maas, het proces van aanzanding en erosie, geeft reden tot zorg. Dit proces is uit balans, per saldo is sprake van tekort in de aanvoer van sediment. Er is sprake van doorgaande bodemerosie.
- Vierwaarden maakt deel uit van het unieke Limburgse Maaslandschap dat gevormd wordt door het geheel van subtiele hoogteverschillen en terrassen, beekmondingen, kwelgeulen en hoge gronden. Het is een belangrijke drager van ecologische - en natuurwaarden en bepalend voor de recreatieve economie van uw gemeenten.

Gegeven bovenstaande geven wij u voor wat betreft de voorwaarden voor verandering het volgende mee:

[Water en bodem leidend, vind de Limburgse vorm en koppel de budgetten](#)

Water en bodem leidend

Het College van Rijksadviseurs wil bereiken dat water en bodem meer leidend is in de keuzes die we in Nederland maken voor ruimtelijk ontwerp, ontwikkeling en beheer. Wat ons betreft is deze laag verbindend en bepaalt het de keuzes die op de andere twee lagen (netwerk en occupatie) worden gemaakt. Voor Vierwaarden merken wij het volgende op:

Maak werk van de systeemmaatregelen

De gebeurtenissen van deze zomer hebben nog eens laten zien hoe belangrijk het is dat de Maas de ruimte heeft hoogwater op te vangen. Dat is ook de reden dat er, vanwege de bedijking na de hoogwaters van 1993 en 1995, twaalf systeemmaatregelen zijn gedefinieerd. De systeemmaatregelen zorgen ervoor dat een deel van het rivierbed ondanks de bedijking behouden blijft. Wij roepen het Rijk op handen en voeten te geven aan deze systeemmaatregelen. Zo wordt bijgedragen aan een toekomstvast riviersysteem. Het is cruciaal dat de ruimte in het rivierbed van de Maas op zijn minst behouden blijft, en bij voorkeur groter wordt, zeker met het oog op klimaatverandering.

Weerdverlaging en geulen als laatste trede op de ladder

Weerdverlaging en geulen kunnen bijdragen aan systeemmaatregelen. Wij zien deze riviermaatregelen als derde trede van de ladder, na obstakelverwijdering en systeemmaatregelen. Dit type maatregelen vraagt om aandacht en subtiliteit met als voorwaarde dat ze, op de korte en lange termijn, iets toevoegen aan de kwaliteiten van gebied, landschap en ecologische waarden en/of deze versterken. Weerdverlaging en geulen moeten niet gezien worden als maatregelen die uitwisselbaar zijn met systeemmaatregelen.

Denk vanuit het systeem

Twee van de systeemmaatregelen liggen in het gebied van Vierwaarden (Venlo-Velden en Lottum). Het vervolproces geeft wat ons betreft antwoord op de vraag op welke wijze met deze systeemmaatregelen, en andere optimalisaties van dijktracés, het hydraulisch functioneren van het systeem als geheel te optimaliseren is. Wij doen de oproep dit 'hydraulisch functioneren' als uitgangspunt te nemen, en niet te beginnen met denken vanuit de huidige locaties van de keringen (voorheen noedkades). Zo kunnen toekomstvaste, verstandige oplossingen voor de lange termijn worden gecreëerd. Dit betekent vermoedelijk dat een deel van de huidige keringen op andere locaties komt te liggen, bijvoorbeeld een of meer tracédelen van de keringen bij Venlo-Velden en Lottum.

Regie op delfstofwinning

De morfologie van de Maas is uit balans. Er is sprake van doorgaande bodemerosie van zo'n 0,5 cm tot 1 cm per jaar. Op welke manier dit beheerst kan worden is op dit moment onderwerp van onderzoek in het kader van het programma Integraal Riviermanagement (IRM). Vast staat wel, dit is ook met het hoogwater van deze zomer weer gebleken, dat dieptes in zomer- en winterbed functioneren als bezinkbak waarin het sediment verdwijnt en 'uit roulatie gaat'. Een gegeven dat het proces van erosie en aanzanding verstoort. Wij pleiten voor publieke regie op delfstofwinning, totdat meer inzicht bestaat in de morfologische dynamiek en -problematiek van de Maas en daartoe te nemen maatregelen. Zelfrealisatie door de markt past niet in deze context.

Vind de Limburgse vorm

Vierwaarden maakt deel uit van het unieke Limburgse Maaslandschap dat gevormd wordt door het geheel van subtiele hoogteverschillen en terrassen, beekmondingen, kwelgeulen en hoge gronden. Het is een belangrijke drager van ecologische - en natuurwaarden en bepalend voor de aantrekkelijkheid en recreatieve economie van uw gemeenten. De ruimte in het stroomgebied van de Maas is een schaars goed. We hebben niet de luxe daar lichtzinnig mee om te gaan. Dit gebied vraagt om de juiste maat en schaal, om subtiliteit en zorgvuldigheid. De Limburgse vorm. Daarvoor willen wij u het volgende meegeven.

Gebiedsgericht maatwerk voor een duurzaam veilige ruimtelijke inrichting

De ruimte voor water in het stroomgebied van de Maas is schaars. Met het realiseren van de systeemmaatregelen wordt maar een deel van de ruimte teruggebracht die er voorafgaand aan de bedijking was. Om de waterveiligheid ook op langere termijn met toenemende klimaatverandering op orde te houden is daarom anticiperend ruimtelijk beleid nodig voor ontwikkelingen in het binnendijkse gebied.

Voor het projectgebied van Vierwaarden staan de afgesproken normen voor waterveiligheid buiten kijf. De huidige keringen op de huidige locaties, dan wel de systeemmaatregelen die de rivier meer ruimte geven (zie ook bij 'Denk vanuit het systeem'), moeten zorgen voor de wettelijke waterveiligheid. Tegelijkertijd biedt de bijzondere karakteristiek van de Maasterrassen, met nabijheid van hoge gronden, in het "nieuwe" buitendijkse gebied meer mogelijkheden dan in veel andere delen van het rivierengebied. Mogelijkheden om tot maatwerk te komen, zodat waterveiligheid ter plekke, systeemwerking en behoud van gebiedskarakteristieken of bijzondere waarden, slim kunnen worden gecombineerd. Dit kan het denken oprekken om tot mooie oplossingen te komen, die zoveel mogelijk ruimte geven voor de Maas.

We willen u het volgende meegeven:

A. Regie in de ruimtelijke ordening, op basis van een ruimtelijke lange termijnvisie op systeemniveau

Wij pleiten voor publieke regie en spelregels in de ruimtelijke ordening, gebaseerd op een gebiedsspecifieke toekomstvisie op systeemniveau, vanuit het principe van 'water en bodem is leidend'. We moeten voorkomen dat we, door korte termijn keuzes, hypotheeken op de toekomst leggen, die duurzame veiligheid voor volgende generaties onbetaalbaar of onhaalbaar maakt. Borg dat de ruimte voor water ook in de toekomst voldoende is. Aandachtspunt is in elk geval waar mogelijk fysieke ruimte (vrijheid) te behouden in het binnendijkse gebied voor toekomstige keuzes om de rivier meer ruimte te geven. De Limburgse Propositie bepleit een toekomstgerichte ruimtelijke ordening om het actieplan voor hoogwaterveiligheid en klimaatadaptatie tot een succes te maken. We roepen op daar met gepaste spoed invulling aan te geven en te zorgen voor een lange termijn ruimtelijke visie op het Maasdal.

In lijn met onze adviezen onder A en B, zou bij Venlo-Velden in het project Vierwaarden dijkteruglegging in een bepaalde vorm overwogen moeten worden. Daarnaast kan op de langere termijn blijken dat vanwege klimaatverandering nog meer ruimte voor de rivier nodig is. Deze ruimte kan met dijkterugleggingen of hoogwatergeulen worden gerealiseerd. Vanuit het principe van water en bodem is leidend kunnen hoogwatergeulen wellicht op locaties tussen de huidige bebouwing nodig en mogelijk blijken. Het is wenselijk in de ruimtelijke ontwikkeling rekening met dergelijke ingrepen te houden. Bijvoorbeeld door die locaties vrij te houden van bebouwing of door alleen aangepaste bebouwing (bijv. hoogwatervrij) toe te staan. Ook kan aan de orde zijn dat rekening gehouden moet worden met evacuaties, bijvoorbeeld omdat bebouwing in geval van hoogwater geïsoleerd wordt. Dergelijk anticiperend beleid verdient een plek in de lange termijn ruimtelijke visie op het Maasdal.

B. Slimme combinaties van preventie en gevolgbeperking bij de systeemmaatregelen, voor zoveel mogelijk ruimte in het rivierbed

Vind bij de systeemmaatregelen de Limburgse vorm met een combinatie van maatregelen uit de drie lagen van meerlaagsveiligheid, voor een duurzaam veilige ruimtelijke inrichting van zowel de relevante delen van het binnendijkse gebied achter de nieuwe primaire keringen, als het gebied dat als resultaat van systeemingenrepen weer buitendijks wordt. Richt deze op preventie en gevolgbeperking die past bij de karakteristiek van het gebied en probeer zo de schaarse ruimte in het rivierbed zoveel mogelijk te vergroten of de vrijheid te behouden voor mogelijke toekomstige uitbreiding van de ruimte voor de rivier. Zie tekstvak hierboven.

C. Financier vanuit de bedoeling: een geïntegreerde oplossing voor waterveiligheid

Op dit moment zijn de budgetten van het HWBP gekoppeld aan laag 1 en dan alleen aan de oplossing van dijkversterking. Bij de systeemmaatregelen zal het HWBP budget voor dijkversterking gekoppeld worden aan een financiële bijdrage van het Rijk voor de systeemmaatregelen en het hydraulisch functioneren van de rivier. Hier ligt de uitdaging het waterveiligheidsbudget vanuit zowel het Rijk als het HWBP breder in te zetten: door het te koppelen aan de totaaloplossing voor waterveiligheid voor nu én de langere termijn, ongeacht met welke lagen van meerlaagsveiligheid deze oplossing wordt gerealiseerd. Zorg dat lokaal maatwerk mogelijk is en bekostigd wordt, voor de slimme combinatie van ingrepen en het behoud van toekomstige ontwikkelruimte. Denk vanuit 'de bedoeling'.

Datum
15 december 2021

Reliëf vraagt om lef.

Bepalende drager van het karakteristieke landschap van de Maasvallei is het verschil in hoogten. Dit reliëf verdwijnt in geval van grootschalige, diepe ingrepen in het winterbed en het leidt tot ongewenste effecten als resultaat van een verstoorde balans in de morfologie. Ook kunnen ze leiden tot veranderingen in de binnendijkse (grond)waterhuishouding, resulterend in kweloverlast en verdroging. Wij zien weerdverlaging en geulen als maatregelen die altijd gerelateerd zijn aan de kwaliteiten van het gebied, om de punten op de 'i' te zetten en fijn te slijpen in combinatie met systeemgrepen. Zelfrealisatie door het ontgrondend bedrijfsleven geeft groot risico op verlies van deze kwaliteiten.

Koppel ook de budgetten

Ons advies is niet alleen de doelstellingen, maar ook de budgetten te koppelen, van zowel Rijk als regio. Ook als niet altijd met een schaarste te knippen is aan welke doelstelling, en dus van welk budget, bijgedragen wordt. Het gaat om het totaalresultaat in het grote geheel van Vierwaarden. In uw bestuurlijke samenwerking heeft u de uitdaging een samengesteld budget te vormen voor een brede, intersectorale gebiedsgerichte verkenning, planuitwerking en realisatie aan beide oevers van Vierwaarden. Uw bestuurlijke verbinding, daadkracht en commitment kan leiden tot mooie(re) resultaten! Het project Paddenpol² langs de IJssel is een geslaagd voorbeeld van een dergelijke werkwijze en koppeling van doelstellingen en budgetten.

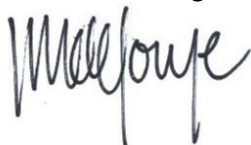
Aanbod

Het College van Rijksadviseurs wil het ontwerpdenken over de lange termijn koppelen aan ontwerpdenken in het nu, met concrete pilots en projecten die zorgen voor doorbraken, stroomversnellingen en openingen. We zijn op zoek naar zowel inhoudelijke vernieuwingen, als ambitie en vernieuwing in governance en financieringsmodellen. Ik noem dat ook wel 'toekomstbestendig tekenen én rekenen'. Wij zien in uw integrerende aanpak op beide oevers van het initiatief Vierwaarden de potentie van een geslaagde transitie, op basis van het principe van 'water en bodem is leidend' en dat van 'de toekomst begint nu'. Dit kan een leerzaam traject zijn voor Rijk en regio en een voorbeeld voor andere gebieden.

Bij deze doen wij u van harte het aanbod onze kennis en kunde hiervoor in te zetten, in elk geval om de ingrediënten die wij noemden verder te verdiepen.

Graag bied ik u aan in het proces mee te denken, bijvoorbeeld door met enige regelmaat met u te reflecteren op uw initiatief, met gevraagd (en wellicht ongevraagd) advies en door deelname van collega's uit ons team aan ontwerpessies. Graag concretiseer ik dat met u op een later moment.

Hoogachtend,
namens het College van Rijksadviseurs,

Jannemarie de Jonge
Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving

c.c.:

- Jaap Slootmaker, voorzitter Stuurgroep IRM
- Erik Wagener, directeur Hoogwaterbeschermingsprogramma

---

² <https://ijsselwerken.nl/over/dijkverlegging+paddenpol/default.aspx>